

آیا روایت معتبر از طریق عایشه بر اولین مسلمان بودن حضرت علی (ع) نقل شده است؟

پاسخ

بله، در منابع روایی اهل سنت از طریق عایشه از حضرت زهرا (سلام الله علیها) روایت صحیح السندی نقل شده که رسول خدا (صلی الله علیه وآله)، امیر مؤمنان (علیه السلام) را نخستین مسلمان معرفی می‌کند. دولابی در کتاب «الذریة الطاهرة النبویة» روایت را با این سند معتبر نقل کرده است:

190 مدثنا أحمد بن یحیی الأودی مدثنا أبو نعیم ضرار بن مرد التمیمی مدثنا عبدالکریم أبو یعفر عن جابر عن أبي

الضمی عن مسروق عن عائشة قالت مدثنتی فاطمة قالت قال لی رسول الله صلی الله علیه وسلم زوجک أعلم الناس

علما وأولهم إسلاما وأفضلهم ملما.

الدولابی، الإمام الحافظ ابوبشر محمد بن أحمد بن حماد (متوفای 310هـ)، الذریة الطاهرة النبویة، ج 1، ص 103، تحقیق: سعد المبارک الحسن، ناشر: الدار السلفية - الكويت، الطبعة: الأولى، 1407هـ.

عایشه می‌گوید: فاطمه زهرا (سلام الله علیها) فرمود: رسول خدا (صلی الله علیه وآله وسلم) برای فرمود: ترا به ازدواج فردی

درآوردم که داناترین مردم از جهت علم، نفستین آنها از نظر اسلام آوردن و برترین آنها از نگاه علم و بردباری است.

بررسی سند روایت

این روایت از نظر سند حسن است برای اثبات این مطلب، راویان سند را بررسی می‌نماییم:

1. أحمد بن یحیی الأودی:

ذهبی پس از معرفی این راوی، بر ثقه بودن او تصریح کرده است:

97 أحمد بن یحیی الأودی أبو جعفر العابد ... وعنه النسائی والبخاری وابن عقدة ثقة مات 264 س

الذهبی الشافعی، شمس الدین ابوعبد الله محمد بن أحمد بن عثمان (متوفای 748 هـ)، الکاشف فی معرفة من له رواية فی الكتب الستة، تحقیق:

محمد عوامه، 2 جلدی، چاپ اول، جدة (عربستان)، دار القبلة للثقافة الإسلامية، مؤسسة علو، 1413 هـ - 1992 م، ج 1، ص 204.

أحمد بن یحیی ادوی ... از نسائی و بخاری و ابن عقده روایت نقل کرده و ایشان ثقه است.

مزی در «تهذیب الکمال»، توثیقات ابن حبان و نسائی را در باره او ذکر می‌کند:

124- س: أحمد بن یحیی بن زکریا الأودی، ... قال أبو ماتم: ثقة. وَقَالَ النَّسَائِيُّ: لا بأس به.

المزی، یوسف بن الزکی عبدالرحمن أبو الحجاج، (متوفای 742 هـ)، تهذیب الکمال، تحقیق: د. بشار عواد معروف، 35 جلدی،

چاپ اول ، بیروت، مؤسسه الرسالة، 1400 هـ - 1980م، ج 1، ص 518.

احمد بن یحیی ادوی .. ابو ماتم گفته: وی موثق است و نسائی گفته: روایت او اشکالی ندارد.

ابن حجر عسقلانی نیز او را توثیق کرده و می نویسد:

124 أحمد بن یحیی بن زکریا الأودی أبو جعفر الکوفی العابد ثقة ...

العسقلانی، أحمد بن علی بن حجر (متوفای 852 هـ)، تقریب التهذیب، تحقیق: محمد عوامة، 1 جلدی، چاپ اول، سوریه، دار الرشید، 1406 هـ - 1986 م، ص 85.

ابن حجر هیثمی نیز در ذیل روایتی، وی را فردی مورد وثوق و اطمینان می داند:

أحمد بن یحیی الأودی وهو ثقة.

الهیثمی، علی بن ابی بکر (متوفای: 807 هـ)، مجمع الزوائد ومنبع الفوائد، 10 جلدی، القاهرة، بیروت، دار الریان للتراث / دار الكتاب العربی، 1407 هـ، ج 8، ص 291.

2. ابو نعیم ضرار بن صرد التیمی:

این راوی را برخی علمای رجال اهل سنت تضعیف و برخی توثیق کرده اند. ابن جزری در توثیق وی می نویسد:

ضرار بن صرد بن سلیمان أبو نعیم التیمی الکوفی ثقة صالح.

ضرار بن صرد ... ثقة و صالح است.

ابن الجزری، شمس الدین أبو الخیر، محمد بن محمد بن یوسف (متوفای 833 هـ) غایة النهاية فی طبقات القراء، ج 1، ص 148

مزى نیز می نویسد:

وَقَالَ أَبُو أَمَدٍ بَنِ عَدَى : وَضَرَارُ بَنِ صَرْدٍ هَذَا مِنَ الْمَعْرُوفِينَ بِالْكَوْفَةِ، وَهُوَ مِنْ جَمَلَةٍ مِنْ يَنْسَبُ إِلَى

التَّشْيِيعِ بِالْكَوْفَةِ.

المزى، یوسف بن الزکی عبدالرحمن أبو الحجاج، (متوفای 742 هـ)، تهذیب الکمال، تحقیق: د. بشار عواد معروف، 35 جلدی، چاپ اول، بیروت، مؤسسه الرسالة، 1400 هـ - 1980م، ج 13، ص 306

ابو احمد بن عدی گفته: ضرار بن صرد از معروفین در کوفه بوده و روایات زیادی دارند و او از جمله کسانی است که در

کوفه به شیعه منسوب است.

اما بقیه علمای منصف دیگر، روایات او را تصحیح کرده اند.

1. حاکم نیشابوری در جای جای کتاب «المستدرک علی الصحیحین» تمام روایات وی را تصحیح کرده است. به عنوان نمونه

الحاکم النیسابوری، محمد بن عبدالله أبو عبدالله، (متوفای 405 هـ)، المستدرک علی الصحیحین، تحقیق: مصطفی عبد القادر عطا، 4 جلدی، چاپ اول، بیروت، دار الکتب العلمیة، 1411 هـ - 1990 م، ج 3، ص 132.

الحاکم النیسابوری، محمد بن عبدالله أبو عبدالله، (متوفای 405 هـ)، المستدرک علی الصحیحین، تحقیق: مصطفی عبد القادر عطا، 4 جلدی، چاپ اول، بیروت، دار الکتب العلمیة، 1411 هـ - 1990 م، ج 3، ص 410.

2. ابو نعیم اصفهانی: نیز روایاتش را از جمله این روایت را تصحیح کرده است:

308 حدثنا أبو بكر عبد الله بن يميى الطلمى وأبو القاسم بن أبي مصين قالا ثنا أبو مصين ممد بن المسين الوادعى

ثنا **ضرار بن مرد** ثنا عبد العزيز الدراوردى عن صفوان بن سليم عن عبد الله بن سليمان الأغر عن أبيه عن أبي هريرة قال

رسول الله صلى الله عليه وسلم (إن الله يبصت ريما من اليمن هي ألين على المؤمن من المرير فلا يبقى أمد فى قلبه

مثقال ذرة من إيمان إلا قبضته) **صحيح**.

الأصبهانی، أبى نعیم أحمد بن عبد الله بن أحمد بن إسحاق بن موسى بن مهران (متوفای 430 هـ)، المسند المستخرج علی صحیح الإمام مسلم، ج

1، ص 188، تحقیق: محمد حسن محمد حسن إسماعیل الشافعی، دار النشر: دار الکتب العلمیة - بیروت - لبنان، الطبعة: الأولى 1417 هـ - 1996 م

نووی در کتاب «تهذیب الأسماء واللغات»، سخن ابن ابی حاتم درباره صدوق دانستن وی نقل کرده است:

266 - ضرار بن مرد مذکور.... وقال ابن أبي ماتم هو صامب قران وفرائض صدوق ...

تهذیب الاسماء ج 1، ص 238

ضرار بن مرد ... ابن ابی ماتم گفته: وی صامب قرآن و فرائض و شفص راستگو است.

شمس الدین ذهبی در مورد این راوی دچار تناقض گویی شده است. در روایت مدح ابوبکر با اینکه «ضرار بن مرد» در سند آن وجود

دارد، در تعلیقه «المستدرک علی الصحیحین» می گوید: «م» یعنی این روایت بنا بر شروط مسلم بن حجاج نیشابوری (نویسنده

صحیح مسلم)، صحیح است:

الحاکم النیسابوری، محمد بن عبدالله أبو عبدالله، (متوفای 405 هـ)، المستدرک علی الصحیحین، تحقیق: د. یوسف عبد الرحمن المرعشلی، 5

جلدی، بیروت، دار المعرفة، [بی تا]، ج 3، ص 73.

اما در روایتی که در مدح امیر المؤمنین علیه السلام است و حاکم نیشابوری آن را صحیح می داند، ذهبی طاقت نمی آورد و در ذیل آن

می گوید: «بل هو فیما اعتقده من وضع ضرار». «بلکه اعتقاد من این است که این روایت را ضرار بن مرد جعل کرده است.

الحاکم النیسابوری، محمد بن عبدالله أبو عبدالله، (متوفای 405 هـ)، المستدرک علی الصحیحین، تحقیق: مصطفی عبد القادر عطا، 4 جلدی، چاپ

اول، بیروت، دار الکتب العلمیة، 1411 هـ - 1990 م، ج 3، ص 132.

3. عبدالکریم أبو یعفر:

ابن حبان اسم وی را در کتاب «الثقات» آورده و نشانگر این است که این راوی از نظر ایشان موثق است:

14208 عبد الکریم بن یعفر الجعفی أبو یعفر یروی عن عروه بن عبد الله بن عبد الله روى عنه قتيبة بن سعيد.

الثقات ج 8 ص 423

شهرزوی در کتاب «صیانة صحیح مسلم من الإخلال والغلط وحمايته من الإسقاط والسقط»، از سه فرد که به کنیه ابو یعفر مشهور است، نام برده و در پایان همه را موثق می‌داند:

أبو یعفر عن الولید بن العیزار قلت أبو یعفر هذا ینبغی أن یكون أبا یعفر الأصغر وهو عبد الرمن بن عبید نسطاس

البکائی الثعلبی بالثاء المثلثة وإسکان العین

وَأبو یعفر الأكبر یروی عن ابن عمر وأنس وکثیر لم یرو عنهم أبو یعفر الأصغر واسمه وقدان ویقال فیه واقد ووقدان

اکثر وکأنه لقب

ولهم أبو یعفر آمر ثالث واسمه عبد الکریم بن یعفر الجعفی البصری روى عنه قتيبة ویمى بن یمى وغيرهما وآباء

یعفر هؤلاء کلهم ثقات والله أعلم.

الکردی الشهرزوری، أبو عمرو عثمان بن عبد الرحمن بن عثمان (متوفای 643هـ)، صیانة صحیح مسلم من الإخلال والغلط وحمايته من الإسقاط والسقط، ج 1، ص 264، تحقیق: موفق عبدالله عبدالقادر، ناشر: دار الغرب الإسلامی - بیروت، الطبعة: الثانية 1408هـ.

ابو یعفر از ولید بن عیزار نقل کرده است. می‌گوییم: این ابو یعفر شایسته است که ابو یعفر اصغر باشد و او عبد

الرمن بن عبید نسطاس بکائی ثعلبی با «ثاء» سه نقطه و سکون «عین» است.

ابو یعفر اکبر، از ابن عمر، انس و بسیاری دیگر روایت می‌کند و ابو یعفر اصغر از وی روایت نکرده و اسم او «وقدان»

است که «واقد» هم گفته می‌شود و «وقدان» بیشتر می‌گویند که گویا لقب اوست.

ابو یعفر سومی نیز وجود ارد که اسم وی عبد الکریم بن یعفر جعفی بصری است و از او، قتیبه، یمى بن معین، و

غیر آنها روایت کرده اند. همه آنها (ابو یعفر) موثق هستند. و خدا دانایتر است.

4. جابر بن یزید جعفی:

ایشان نیز از سوی علمای اهل سنت توثیق و مدح دارد. ذهبی در کتاب «الکاشف» می‌نویسد:

739 جابر بن یزید الجعفی عن أبی الطفیل والشعبی وعنه شعبه والسفیانان من أكبر علماء الشيعة وثقه شعبه ...

جابر بن یزید جعفی ... از بزرگان علمای شیعه است و شعبه وی را توثیق کرده است.

الكاشف ج 1، ص 288

مزی نیز در کتاب «تهذیب الکیمال توثیقات علمای اهل سنت همانند: سفیان ثوری، شعبه، زهیر بن معاویه و وکیع را در باره او آورده است:

879 - د ت ق : جابر بن یزید بن المارث بن عبدیغوث بن کعب بن المارث بن معاویه بن وائل بن مرثی

بن جعفی الجعفی، ...

قال أبو نعیم، عن سفیان الثوری : إذا قال جابر : مَدَّتْنَا، وَأَمْرُنَا فَذَاكَ.

وَقَالَ عبد الرمن بن مهدی، عن سفیان : كان جابر ورعا في المديث، ما رأيت أروع في المديث منه. وَقَالَ إسماعيل

بن علي، عن شعبه : جابر صدوق في المديث. وَقَالَ يمي بن أبي بكير، عن شعبه : كان جابر إذا قال : مَدَّتْنَا، وسمعت،

فهو من أوثق الناس.

وَقَالَ يمي بن أبي بكير أيضا، عن زهير بن معاوية : كان إذا قال : سمعت، أو سألت، فهو من أصدق الناس. وَقَالَ علي

بن ممد الطنافسي، عن وكيع : مهما شككتم في شيء، فلا تشكوا في أن جابرا ثقة.

تهذيب الکیمال ج 4، ص 467، یوسف بن الزکی عبدالرحمن أبو الحجاج المزی، دار النشر : مؤسسه الرساله - بیروت - 1400 - 1980، الطبعة :

الأولى، تحقیق : د. بشار عواد معروف

سفیان ثوری: زمانی که جابر بگوید: برای فلانی روایت کرد و یا خبر داد، همان است و بس (یعنی سفتن او درست است)

به نقل عبد الرمن بن مهدی سفیان گفته: جابر در روایت پرهیزگار بود و کسی را با تقواتر از او در روایت ندیدم.

اسماعیل بن علیہ نیز از شعبه نقل کرده که جابر در روایت راستگو است. و به نقل یمی بن ابی بکیر شعبه گفته است:

جابر وقتی مدتنا و سمعت بگوید: او از موثق ترین مردم است.

یمی بن ابی بکیر از زهیر بن معاویه نیز همان سفتن فوق را نقل کرده است.

وکیع گفته است: هر زمان در چیزی شک کردید، در ثقه بودن جابر شک نکنید.

5. **ابی الضحی:**

اسم این راوی، مسلم بن صبیح و کنیه اش «ابو الضحی» است. به تصریح علمای اهل سنت وی از روایان بخاری و مسلم و موثق است.

بخاری کلاباذی اسم وی را در زمره روایان بخاری آورده و می‌نویسد:

مسلم بن صبیح أبو الضحی مولى آل سعيد بن العاص القرشي الكوفي ... سمع ابن عباس ومسروقاً...

رجال صحیح البخاری ج 2 ص 706، أحمد بن محمد بن الحسين البخاری الكلاباذی أبو نصر، دار النشر: دار المعرفة - بيروت - 1407، الطبعة:

الأولى، تحقیق: عبد الله الليثی

مسلم بن صبیح، کنیه اش ابو الضحی غلام آل سعید بن عاص قرشی کوفی است... از ابن عباس و مسروق روایت

شده است.

ابو بکر اصفهانی نیز او را در شمار روایان مسلم آورده:

مسلم بن صبیح القرشي العطار الكوفي أبو الضحی مولى آل سعيد بن العاص ويقال مولى لهمدان (روى عن مسروق)...

رجال مسلم ج 2 ص 236، أحمد بن علی بن منجويه الأصبهانی أبو بكر، دار النشر: دار المعرفة - بيروت - 1407، الطبعة: الأولى، تحقیق: عبد

الله الليثی 6.

تا اینجا ثابت شد که وی از روایان بخاری و مسلم است. علمای رجال اهل سنت بر وثاقت وی نیز تصریح کرده اند و ابن حجر

عسقلانی پس از معرفی، توثیقات را این گونه آورده است:

237 ع الستة مسلم بن صبیح الهمدانی مولا هم أبو الضحی الكوفي العطار ... روى عن النعمان بن بشير وابن عباس

وإبن عمر وشتير بن شكل ومسروق بن الأجدع ...

قال بن معين وأبو زرعاً ثقةً وذكره بن مبان في الثقات قال بن سعد مات في فلاة عمر بن عبد العزيز قلت تامة

كلامه وكان ثقةً كثير الحديث ... وقال النسائي ثقةً .. وقال العجلي تابعي ثقةً.

تهذيب التهذيب ج 10 ص 119، أحمد بن علی بن حجر أبو الفضل العسقلانی الشافعی، دار النشر: دار الفكر - بيروت - 1404 - 1984،

الطبعة: الأولى

علامت (ع) اشاره به این است که این شفص راوی (صماح سته) است. ...

ابن معین و ابو زرعه گفته اند: وی ثقة است. ابن مبان او را در کتاب «الثقات» آورده. ابن سعد گفته: وی در

زمان فلافت عمر بن عبد العزيز وفات کرده. تتمه کلامش این است که او موثق و روایات فراوان دارد. نسائی

گفته: وی ثقة است. عجلی گفته: وی تابعی و موثق است.

ذهبی از رجال شناسان اهل سنت پس از معرفی، به توثیق ایشان تصریح کرده است:

أبو الضمى: مسلم بن صبيح القرشي الكوفي مولى آل سعيد بن العاص سمع ابن عباس وابن عمر والنعمان بن بشير

ومسروقاً وغيرهم ... وكان من أئمة الفقه والتفسير ثقة مياً.

سير أعلام النبلاء ج 5 ص 71، محمد بن أحمد بن عثمان بن قايماز الذهبي أبو عبد الله، دار النشر: مؤسسة الرسالة - بيروت - 1413، الطبعة:

التاسعة، تحقيق: شعيب الأرنؤوط، محمد نعيم العرقسوسى

ابو الضمى: مسلم بن صبيح قرشى ... از پیشوایان فقه و تفسیر و موثق و مجت بود.

6. مسروق بن اجدع:

ابن حجر عسقلانی در باره او می نویسد:

مسروق بن الأجدع بن مالك الهمداني الوادعي أبو عائشة الكوفي ثقة فقيه عابد مضمزم ...

تقريب التهذيب ج 1، ص 528، أحمد بن علي بن حجر أبو الفضل العسقلاني الشافعي، دار النشر: دار الرشيد - سوريا - 1406 - 1986، الطبعة:

الأولى، تحقيق: محمد عوامة

مسروق بن اجدع بن مالك همدانی وداعی، کنیه اش ابوعایشه و از اهل کوفه است. وی شفص موثق، فقیه و عابد

است و زمان جاهلیت و اسلام را درک کرده بود.

مسروق بن الاجدع الهمدانی الوادعی، أبو عائشة الكوفي، وهو مسروق بن الاجدع بن مالك بن أمية بن عبد الله

بن مر بن سلمان..

وَقَالَ إِسْمَاعِيلُ بْنُ مَنْصُورٍ، عَنْ يَمِينِ بْنِ مَعِينٍ: ثَقَّةٌ لَا يَسْأَلُ عَنْ مَثَلِهِ.

وَقَالَ الْعَجَلِيُّ: كُوفِيٌّ، تَابِعِيٌّ، ثَقَّةٌ، وَقَالَ مُحَمَّدُ بْنُ سَعْدٍ: كَانَ ثَقَّةً، وَهُوَ أَمَادِيثٌ صَالِحَةٌ.

تهذيب الكمال ج 27 ص 451-456، يوسف بن الزكي عبدالرحمن أبو الحجاج المزي، دار النشر: مؤسسة الرسالة - بيروت - 1400 - 1980،

الطبعة: الأولى، تحقيق: د. بشار عواد معروف

مسروق بن اجدع همدانی وداعی، کنیه اش ابو عایشه کوفی، همان مسروق بن اجدع بن مالک بن امیه بن عبد الله ...

است. اسماعیل بن منصور از یمینی بن معین نقل کرده که وی ثقة است و از همانند او در توثیقش سؤال نمی شود.

عجلی گفته: وی از اهل کوفه، تابعی و موثق بوده است. محمد بن سعد گفته: او ثقه است و روایات فوہی دارد.

7. عائشہ بنت ابی بکر:

آخرین فردی که روایت را از حضرت زهرا (سلام الله علیها) نقل کرده، عایشه است و او نیز از نظر اهل سنت موثق و بی‌نیاز از توثیق می‌باشد و حضرت زهرا (سلام الله علیها) نیز که جایگاه ویژه خود را در میان شیعه و اهل سنت دارند. و در نتیجه سند این روایت معتبر است.

سندهای دیگر این روایت:

ابن عساکر دمشقی این روایت را با دو سند دیگر ارائه می‌کند:

أفیرنا أبو القاسم عبد الصمد بن محمد بن عبد الله أن أبو المسن علی بن محمد بن أمم بن محمد بن موسی قال نا

أمم بن محمد بن سعید بن عقده نا أمم بن یمی وأمم بن موسی بن إسحاق قالا نا ضرار بن صرد نا عبد الکریم

بن یعفرور عن جابر عن أبي الضمی عن مسروق عن عائشہ قالت مدتنتی فاطمة ابنة محمد أن النبی صلی الله علیه

وسلم قال لها زوجتک أعلم المؤمنین علما وأقدمهم سلما وأفضلهم ملما.

أفیرناه أبو القاسم الشمامی أن أبو المسن عبید الله بن محمد بن إسحاق أنا إبراهیم بن عبد الله بن محمد بن فرشید

قوله نا أبو سعید أمم بن محمد بن زیاد بن بشر ابن الأعرابی نا أبو عبد الله یمی بن إبراهیم بن محمد بن کثیر الزهری

القاضی نا ضرار بن صرد نا المعتمر بن سلیمان التیمی قال نا عبد الکریم بن یعفرور الجعفی نا جابر عن أبي الضمی عن

مسروق عن عائشہ قالت مدتنتی فاطمة بنت محمد صلی الله علیه وسلم أن النبی صلی الله علیه وسلم قال زوجتک

أعلم المؤمنین علما وأولهم سلما وأفضلهم ملما.

ابن عساکر دمشقی الشافعی، أبو القاسم علی بن الحسن ابن هبة الله بن عبد الله، (متوفای 571هـ)، تاریخ مدینه دمشق و ذکر فضلها وتسمیة من

حلها من الأمائل، ج 42، ص 132، تحقیق: محب الدین أبو سعید عمر بن غرامة العمری، ناشر: دار الفکر - بیروت - 1995

نتیجه: طریق این روایات یکی است که از عایشه از حضرت زهرا (سلام الله علیها) نقل شده ولی راویان سند آن متفاوت است.

برای اثبات اعتبار این روایت تنها سند اول را بررسی کردیم و در نهایت همه راویان از نظر علمای رجال اهل سنت موثق هستند و روایت معتبر است.